

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2008

LAIDIN – GNÁTHLEIBHÉAL

(400 marc)

Dé Céadaoin, 18 Meitheamh – Tráthnóna, 2.00 go 5.00

1. Freagair Roinn A nó Roinn B:-

[75]

A. Cuir Laidin orthu seo:-

- (a) Chuir an máistir pionós ar an sclábhaí leisciúil toisc gur ullmhaigh sé an béile go dona. (15)
- (b) D'ionsaigh Caesar na Gailligh d'fhonn cumhacht na Róimhe a leathnú. (15)
- (c) Chuala an t-athair brónach gur mharaigh na Rómhánaigh a mhac cróga i gcath. (15)
- (d) Tháinig na saighdiúirí chomh déanach sin go raibh an baile gafa ag an namhaid cheana féin. (15)
- (e) Nuair a ghlaoigh an ginearál ar a chuid léigiún, bhí áthas orthu rud a dhéanamh air. (15)

cuirim pionós ar: punio.
leathnaím: amplifico.

leisciúil: ignavus.
brónach: tristis.

cumhacht: imperium.
glaeim ... ar: arcesso.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna **go léir** a leanann é:-

(Déanann Caesar iarracht Ariovistus a mhealladh chun catha)

Eodem die Ariovistus castra promovit et milibus passuum sex a Caesare castris sub monte consedit. Postridie praeter castra Caesaris suas copias traduxit et milibus passuum duobus ultra eum castra fecit, ut frumento commeatuque qui ex Sequanis et Aeduis supportaretur Caesarem intercluderet. Ex eo die dies continuos quinque Caesar ex castris suas copias eduxit et aciem instructam habuit, ut, si vellet Ariovistus pugnare, posset. Ariovistus his omnibus diebus exercitum castris continuit, equestri proelio cotidie contendit.

Ubi Caesar intellexit Ariovistum castris se tenere, ne diutius commeatu prohiberetur, castris novum locum delegit acieque triplici instructa ad eum locum venit. Primam et secundam aciem in armis esse, tertiam castra munire iussit. Eo omnem equitatum Ariovistus misit ut copias nostras terreret et munitione prohiberet. Sed Caesar, ut ante constituerat, duas acies hostem repellere, tertiam opus perficere iussit.

consedeo: socraím campa. praeter: ina dhiaidh. ultra: níos faide.
frumentum: arbhar. commeatus: lón bia. intercludo: téim roimhe. acies: líne chatha.
instructus: réidh chun catha. contineo: coinním, sáinním. munio: daingním.
perficio: críochnaím.

- (i) Cár shocraigh Ariovistus a champa i dtosach? (8)
- (ii) Lá arna mhárach, cár bhog sé a champa ansin? (8)
- (iii) Cén fáth ar bhog sé é? (8)
- (iv) Cén fáth ar threoraigh Caesar a chuid fear amach as an gcampa cúig lá as a chéile? (6)
- (v) Cad a rinne Ariovistus le linn na laethanta sin? (8)
- (vi) Cad a thuig Caesar (*intellexit*, líne 7)? (8)
- (vii) Conas a chuir sé a líne chatha in eagar? (6)
- (viii) Cad iad na jabanna difriúla a tugadh do pháirteanna éagsúla den líne le déanamh? (8)
- (ix) Conas a chuaigh sé sin i bhfeidhm ar Ariovistus? (8)
- (x) Cén gníomh a rinne Caesar? (7)

2. Cuir Gaeilge ar shliocht **amháin** as Roinn A agus ar shliocht **amháin** as Roinn B:-

[130]

- A. (i) *(Buailéann Milo agus Clóidias le chéile ar an mbóthar, agus gach duine díobh ullmhaithe ar bhealach difriúil)*

Milo autem cum in senatu fuisset eo die, quoad senatus est dimissus, domum venit; calceos et vestimenta mutavit; paulisper, dum uxor se comparat, commoratus est; dein profectus est eo tempore cum iam Clodius, siquidem eo die Romam venturus erat, redire potuisset. Obviam fit ei Clodius expeditus, in equo, nulla raeda, nullis impedimentis, nullis Graecis comitibus, ut solebat, sine uxore, quod numquam fere, cum hic insidiator, qui iter illud ad caedem faciendam apparasset, cum uxore veheretur in raeda, paenulatus, magno comitatu.

Cicearó (65)

quoad: go dtí go. calceus: bróg. muto: athraím. commoror: fanaim.
siquidem: más ea go deimhin. obviam fio: buailim le. expeditus: armtha go héadrom.
raeda: carráiste. insidiator: ionsaitheoir. caedes: dúnmharú.
paenulatus: ag caitheamh clóca. comitatus: comhlúadar.

NÓ

- (ii) *(Tairgeann Scipio bean óg álainn a thabhairt ar ais dá fiancé ar choinníoll go gcaithfidh sé le Scipio agus leis na Rómhánaigh mar chairde)*

Captiva deinde a militibus adducitur ad Scipionem puella adeo eximia forma, ut, quacumque incedebat, converteret omnium oculos. Scipio, percontatus patriam parentesque, inter cetera audivit eam desponsam esse principi adulescenti Celtiberorum. Extemplo igitur parentibus sponsoque ab domo accitis, cum interim audiret eum deperire sponsae amore, ubi primum venit, accuratiore eum sermone quam patris adloquitur: 'luvenis,' inquit, 'fuit sponsa tua apud me eadem verecundia qua apud parentes tuos; nunc tibi eam reddo. Hanc mercedem unam peto: amicus populo Romano sis.'

Livias (65)

eximius: thar barr. quacumque: cibé áit. incedere: dul, bogadh.
percontor: fiafraím. desponsus: geallta le pósadh. extemplo: láithreach.
sponsus: *fiancé* (f). accire: fios a chur ar. deperire: i ngrá go dóite le.
sponsa: *fiancée* (b). verecundia: meas. merces: luach saothair.

- B. (i) *(Agus é ag filleadh ón domhan thíos, breathnaíonn Oirféas siar ar an nóiméad deiridh)*

Nec procul afuerunt telluris margine summae:
hic, ne deficeret, metuens avidusque videndi
flexit amans oculos, et protinus illa relapsa est,
bracchiaque intendens prendique et prendere certans
nil nisi cedentes infelix adripit auras.
iamque iterum moriens non est de coniuge quidquam
questa suo (quid enim nisi se quereretur amatam ?)

Óivid (65)

tellus: domhan. margo: teorainn, imeall. deficere: ag teip. metuo: tá eagla orm faoi.
protinus: láithreach. brachium: géag, lámh. certare: iarracht a dhéanamh.
adripio: beirim ar. iterum: arís. queror: déanaim gearán, clamhsán.

NÓ

- (ii) (Beireann stoirm ar mhuintir na Traí ar an bhfarraige)

... caelum undique et undique pontus;
tum mihi caeruleus supra caput astitit imber
noctem hiememque ferens, et inhorruit unda tenebris.
continuo venti volvunt mare magnaue surgunt
aequora, dispersi iactamur gurgite vasto;
involvere diem nimbi et nox umida caelum
abstulit, ingeminant abruptis nubibus ignes.

Veirgil (65)

pontus: farraige. caeruleus: dorcha. imber: scamall báistí. inhorresco: crithim.
continuo: láithreach. iactare: caith. gurges: tuile. involvo: léimim isteach.
nimbus: scamall báistí. nubes: scamall. ignes: réaltaí.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:- [90]

A.

- (i) Cuir Gaeilge air seo:- (60)

Ab Gadibus Carthaginem ad hiberna exercitus rediit; atque inde profectus praeter Onusam urbem ad Hiberum maritima ora ducit. Ibi fama est in quiete visum ab eo iuvenem divina specie, qui se ab love diceret ducem in Italiam Hannibali missum; proinde sequeretur neque usquam a se deflecteret oculos. Pavidum primo nusquam circumspicientem aut respicientem secutum; deinde cura ingenii humani, cum quidnam id esset quod respicere vetitus esset agitaret animo, temperare oculis nequivisse; tum vidisse post sese serpentem mira magnitudine cum ingenti arborum ac virgultorum strage ferri ac post insequi cum fragore caeli nimbium. Tum quae moles ea quidve prodigii esset quaerentem audisse vastitatem Italiae esse; pergeret porro ire nec ultra inquireret sineretque fata in occulto esse.

Livias

- (ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceann díobh):- (30)

- (a) Conas a chuaigh sé i bhfeidhm ar na Rómhánaigh nuair a tháinig an nuacht chucu maidir le titim Saguntum?
- (b) Conas a rinne na Rómhánaigh iarracht na Spáinnigh a mhealladh go dtí a dtaobh siúd?
- (c) Déan cur síos go hachomair ar conas a thrasnaigh Hannabal Abhainn na Róine.
- (d) Conas a chuaigh sé i bhfeidhm ar Publius Cornelius Scipio nuair a shroich sé Abhainn na Róine ródhéanach chun breith ar Hannabal?
- (e) Cérbh iad na príomhfhadhbanna a bhí roimh Hannabal agus é ag teacht anuas ó na hAlpa ar thaobh na hIodáile?

B.

- (i) Cuir Gaeilge air seo:- (60)

Silva fuit late dumis atque ilice nigra
horrida, quam densi complebant undique sentes,
rara per occultos lucebat semita callis.
Euryalum tenebrae ramorum onerosaque praeda
impediunt, fallitque timor regione viarum,
Nisus abit ; iamque imprudens evaserat hostis
atque locos qui post Albae de nomine dicti
Albani (tum rex stabula alta Latinus habebat),
ut stetit et frustra absentem respexit amicum :
'Euryale infelix, qua te regione reliqui ?
quave sequar ?'

Veirgil

- (ii) Freagair **trí cinn** ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceann díobh):- (30)

- (a) Scríobh nóta ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:

Iris; genetrix Berecynthia; máthair Euryalus; Pallanteum.

- (b) Conas a léirítear tréithe Turnus i Leabhar IX den *Aeinéid*?

- (c) Cad é dearcadh Veirgil i leith na cogaíochta? I do fhreagra, déan tagairt do Leabhar IX.

- (d) Conas a thug Nisus agus Euryalus a mbás féin?

- (e) Cad a rinne muintir na Traí mar fhreagra nuair a d'ionsaigh Turnus a gcampa?

4. Freagair **gach ceann** de na ceisteanna seo a leanas:- [30]

- (i) Scríobh síos an **Tuiseal Ginideach, Uimhir Iolra** de na hainmfhocail seo a leanas:-

rex, civis, vir, dies. (8)

- (ii) Scríobh síos príomhranna **trí cinn** ar bith de na briathra seo a leanas:-

fero, possum, malo, conor, maneo. (12)

- (iii) Déan an líne seo a leanas as *Aeinéid* Veirgil a scanadh agus marcáil na cainníochtaí:

interfusa genas et pallida morte futura (10)

5. Freagair **trí** cinn de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag gabháil le gach ceist díobh):-

[75]

A.

- (i) Scríobh cuntas ar athleasuithe sóisialta Ágastas.
- (ii) Tabhair cuntas gairid ar réimeas an impire Néaró. An dtuilleann sé an droch-cháil atá air? Tabhair cúis le do fhreagra.
- (iii) Scríobh nótaí ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:-
An Garda Praetóireach; Caligula; Bliain an Cheithre Impire; Tráian.

B.

- (i) Scríobh cuntas ar bheatha agus ar scríbhinní Horáit **nó** Óivid.
- (ii) Scríobh nóta ar mhósáicí Rómhánacha. Déan tagairt i do fhreagra do **dhá** shampla de mhósáicí atá cáiliúil.
- (iii) Cad is dealbhóireacht rilífe stairiúil ann? Déan cur síos ar shampla **amháin** de dhealbhóireacht rilífe a bhfuil staidéar déanta agat air.